

Prof. dr Olivera Gajić¹
Biljana Lungulov²

Filozofski fakultet
Novi Sad

UDK: 371.95
ISBN 978-86-7372-148-4, 17 (2012), p.335-347
Originalan naučni rad

UTICAJ MASOVNIH MEDIJA NA MORALNE VREDNOSTI DAROVITIH³

Rezime: Autorke u radu razmatraju problematiku moralnih vrednosti darovitih i njihovo formiranje i razvoj pod uticajem različitih sadržaja kojima su izloženi putem sredstava masovnih komunikacija. U današnjem svetu ekspanzije znanja, tehnike i nauke, izloženi smo velikoj količini novih informacija, novih saznanja, različitih pravaca i pogleda na život, kulturu, umetnost, obrazovanje... Nudi se bezbroj perspektiva, novih paradigmi, drugačijih vrednosti, a stvoriti kritički stav i odgovorno pristupiti i pronaći sebe u savremenosti postaje veliki izazov sa kojim se svi suočavamo.

Moralne vrednosti su tema razmatranja mnogih mislilaca vekovima unazad, ali postaju imperativ u svetu gde sve više druge vrednosti dobijaju primat i prvenstvo. Izloženost različitim sadržajima koji se plasiraju kroz internet, film, štampu, dovodi do formiranja svog pogleda na svet i oblikovanja drugačijih moralnih vrednosti. Stoga, je neophodno veliku pažnju usmeriti na proučavanje i istraživanje problematike savremene medijske kulture i njenog uticaja na moralne poglede i vrednosti.

Darovitost predstavlja posebno značajno područje proučavanja i razmatranja jer nosi značajne specifičnosti u vaspitnom delovanju i potrebno je ukazati na sve izuzetnosti koja ona podrazumeva. Otvara se niz pitanja koja traže svoje odgovore u istraživanjima, kao što su: šta za darovite znači moralno živeti, kakav je smisao takvog života, kako savremena kultura utiče na formiranje moralnosti darovih, kao i mnoga druga. U radu će biti izložena savremena shvatanja, rezultati istraživanja i teorijske postavke različitih autora o značajnom uticaju sredstava masovnih komunikacija na formiranje moralnih vrednosti i stavova mladih. Jer suočeni sa potpuno novom kulturom koja formira i usmerava delovanje, vrednosti, ponašanje pa i život sam, nužno je da pažnju i istraživačke kapacitete usmerimo ka razumevanju ove problematike.

Ključne reči: savremena kultura, masovni mediji, moralne vrednosti, daroviti.

¹ gajico@ff.uns.ac.rs

² biljana.lungulov@ff.uns.ac.rs

³ Rad je nastao kao deo istraživanja na projektu DIGITALNE MEDIJSKE TEHNOLOGIJE I DRUŠTVENO OBRAZOVNE PROMENE, a posebno u okviru podprojekta pod nazivom DRUŠTVENI I OBRAZOVNI ASPEKTI UPOTREBE DIGITALNIH MEDIJSKIH TEHNOLOGIJA koji se realizuje na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu i finansiran je od strane Ministarstva za prosvetu i nauku Republike Srbije (2011-2014).

1. Uvod

Život današnjice, koji se odlikuje obiljem novina, promena i drugačijih zahteva, podrazumeva poseban senzibilitet i uspešnost u adaptaciji zahtevima savremenosti. Promene se ogledaju u svim aspektima stvarnosti i života pojedinca i time od njega zahtevaju brzinu i spremnost na promene. U svetu gde informacije putuju neverovatnom brzinom i postaju javno dostupne svima, sredstva masovne komunikacije predstavljaju bitan aspekt života i rada svakog pojedinca. Mas mediji su osnova komunikacije a i ključni u prenosu informacija i time dobijaju veliku i značajnu ulogu u životima svih ljudi bez obzira na mesto u kom žive, nacionalnost, rasu, versku pripadnost, socijalni status. Informacije postaju javno dostupne svima i protok sa jednog kraja sveta na drugi se odvija u delićima sekunde. Svi su u mogućnosti da vide i čuju sve. Time se otvara mogućnost za postavljanje globalnog tržišta i svetskog poligona informacija kojima svi raspolažu. U takvoj zanimljivoj i turbulentnoj eri, pronaći sebe, formirati svoj pogled na svet, biti svoj, razviti kritičko mišljenje, napraviti distancu, postaje individualni cilj svakog pojedinca u kome se svako od nas na drugačije načine snalazi i opstaje. Stoga i ciljevi koje treba postaviti u svim stremljenjima društva i naročito u oblasti vaspitanja i obrazovanja podrazumevaju drugačije formulacije. Ova problematika se dalje usložnjava kada od te grupe pojedinaca izdvojimo one koji se smatraju darovitim. Specifičnosti darovitosti nose sa sobom posebne karakteristike i obeležja i zahtevaju razvijene strategije u vaspitanju i obrazovanju i time se dodatno ističe problematika moralnih vrednosti kod darovitih u savremenom svetu.

2. Masovni mediji kao nosioci savremene kulture

Teorijska razmatranja, kao i istraživanja uticaja masovnih medija na život pojedinca i društvo uopšte, odavno su poznata u naučnoj javnosti. Komunikologija kao nauka, postaje sada vrlo aktuelna i sve veći deo naučnika se bavi ovom problematikom jer postaje sastavni deo kako društvenih, tako i prirodnih nauka. Međutim, i pored velikog broja istraživanja još uvek se ne može reći da postoje jasni i jednoobrazni rezultati i teorije o uticaju savremenih sredstava komunikacije na život ljudi. Može se reći da još uvek znamo premalo o međusobnoj povezanosti masovnih medija i društva, o zakonima delovanja medija i njihovom uticaju

na društvenu stvarnost. Mada, postojanje jedne teorije o medijima, svakako deluje kao nerealan zahtev, jer su mediji kao i njihovi sadržaji isuviše različiti a i uslovi pod kojima mediji deluju takođe se ne mogu svrstati u jednu jednoznačnu grupu.

U literaturi se, u međuvremenu, može naći veliki broj popisa s funkcijama masovne komunikacije koje nisu samo heuristički značajne, već služe i kao paradigme za eventualno određivanje težišta istraživanja, te unapred strukturiraju i medijsko-političke diskusije. Naglašavaju se npr. funkcije artikulisanja mnjenja, stvaranja javnosti, kontrole politike, obrazovanja i odgoja, političke socijalizacije, stvaranja fokusirane javnosti, dakle, međusobne komunikacije grupacija, interesnih udruga, stranaka i sl. (prema Kunczik M., Zipfel A. 2006).

Značajne su takođe i različite funkcije koje se dodeljuju medijima. Njihov uticaj na živote ljudi je neosporan, ali oni svojim sadržajima i načinima delovanja mogu imati različite funkcije i efekte. Neki autori dominantne medijske funkcije stavljaju u odnos s političkim sistemom. Tako se kod privatno organizovanih medija zabavna funkcija smatra dominantnom, dok se demokratski, poludržavno organizovanim medijima pripisuje prvenstveno informativna funkcija. Primarnim zadatkom medija u totalitarnim sistemima smatra se usklađivanje, odnosno kontrola mase, koju bi još trebalo nadopuniti laganom zabavom koja rešava napetosti, odnosno skreće pažnju s problema (*Ibidem*).

Pored mnogih funkcija koje mediji imaju, može se slobodno reći da kao dominantni medijum postaju nosioci čitave kulture. Sve češće možemo čuti izraze, kao što su: medijska kultura, medijska pismenost, medijska edukacija, koji definišu aspekte života i rada prožete medijima. Mediji postaju deo stvarnosti i sastavni deo čovekove svakodnevice. Time je nemoguće izostaviti i njihov uticaj i značaj na društvene norme, vrednosti, sisteme, ali i lične principe, pogled na svet, moralna načela...

Pomenuto je da nas mogu zabaviti, informisati, rastužiti, zainteresovati, obrazovati, proširiti kulturu, približiti nauku, senzibilisati za umetnost, humanost i promeniti neke poglede i shvatanja. Međutim, u poslednje vreme se dešava da sve pomenute pozitivne strane mas medija, najčešće ostaju zanemarene i sve više govorimo o negativnim efektima koje mogu imati na svakoga pojedinca a time i na društvo u celini.

Govori se o sve većem broju prikaza scena nasilja na televiziji i internetu, o ekspanziji različitih muzičkih pravaca bez

ikakvog umetničkog kvaliteta, o zabavi putem raznih serija, što sve dovodi do opadanja kvaliteta sadržaja kojima je publika izložena. Ali upravo takva vrsta sadržaja, smatra se da pruža korisnicima beg od stvarnosti, zabavu, i donekle nude odvajanje i zaborav od problema sa kojima su svakodnevno suočeni. Takva situacija dovodi do toga da se sve češće govori o različitim oblicima zavisnosti (zavisnost od interneta, video-igrica, socijalnih mreža i sl), jer vreme provedeno uz televiziju i računar neuporedivo se povećava i zauzima najveći deo dana i slobodnog vremena. Tome su posebno izloženi mladi, jer u potrazi za svojim mestom i identitetom, zahtevom za prihvatanjem od okoline, prilagođavanjem vršnjacima, izloženi su izuzetnom uticaju mas medija koji time postaju stalni partner u njihovom odrastanju i razvoju. Više vremena provode za računarom, na internetu, raznim socijalnim mrežama, nego sa svojim roditeljima, porodicom, vršnjacima i sl. i time postaju najranjivija grupa, na koju se najlakše može uticati a često i manipulirati.

Bitno je shvatiti važnu postavku, a to je da mediji treba da imaju ulogu partnera u diskusiji, da budu nosioci i izvor informacija tj. javni komunikatori i edukatori, i da se vrlo lako i uspešno mogu koristiti za edukativne svrhe. Međutim, često to nije tako, tako da je bitan zadatak osposobiti mladog čoveka da razvija svoj stav, ličnu odgovornost i kritički pristupa sadržajima koje vidi i čuje, da ne prihvata slepo sve, nego da aktivno pristupi i preuzme odgovornost za sopstveno obrazovanje, zabavu, kao i život uopšte.

Savremeni život zahteva od pojedinca da bude obavešten, obavezuje ga da razvija svoje komunikacione sposobnosti uključivanjem (isključivanjem) radio i TV prijemnika ili ulaskom (izlaskom) sa internet stranica. Na taj način se ostvaruje dinamičnija i fleksibilnija relacija jedinke i društva, ali se ne sme gubiti iz vida da su ti masovni komunikatori u dobroj meri samodovoljan sistem, koji se širi neograničeno, nesputano i u velikoj meri nesvrishodno. Nekonrolisana moć medija leži u tome, što čak i beznačajno prezentuju kao značajno, a malo ko je u stanju da uvek ima kritičku distancu (Aćimović, 2009).

3. Moralne vrednosti i izazovi mladih u perspektivi današnjice

Shodno velikim promenama u društvu, i sistem vrednosti, moralna načela, etički principi i pravila, takođe stoje pred izazovom savremenosti. Postavlja se pitanje da li će doleteti vremenu, promenama, novim zahtevima? Da li će se održati, bez obzira na

novonastale situacije i ritam života? Da li je u redu da se održe i ostanu nepromenjene nasuprot zahtevima vremena? Da li su moralne vrednosti jednom postavljene večne i nepromenljive i važe u svakom trenutku, na svakom mestu, da li možemo govoriti o njihovoj univerzalnosti? Ili je normalno i prirodno očekivati da se promenom svakog aspekta života savremenog čoveka i one menjaju? Ako ih i treba menjati, koje i kako? Da li je opravdano govoriti o krizi morala? Ovo su samo neka od mogućih otvorenih pitanja i dilema, koje traže svoj odgovor i smernice za rešenje.

Mnogi teoretičari, filozofi, sociolozi, teolozi razmatraju teorijski ova pitanja, mnogi psiholozi, pedagozi pokušavaju i empirijski i praktično da pronađu odgovore. Međutim, i pored niza razmatranja, diskusija i postavki, ova pitanja i dalje ostaju nerešena i nedovoljno definisana. To su dileme sa kojima se susreću ne samo naučnici koji se bave ovim pitanjima, nego i svaki čovek koji pokušava da pronađe sebe, vaspita svoje dete, održi porodicu u savremenom društvu koje se neprestano menja i traži prilagođavanje svih. Stoga, vaspitanje i obrazovanje možemo posmatrati kao vrlo važne procese koji utiču na razvoj ličnosti i putem kojih se adekvatnim metodama, sredstvima i postupcima može značajno uticati na moralni razvoj pojedinca. Jer, moralno ponašanje je uslovljeno svim obeležjima jednog društva, kao što su: kultura, tradicija, istorija, umetnost, običaji, ali i pored toga vrlo važna komponenta jesu lična uverenja i shvatanja.

Na početku ovog dela među brojnim pitanjima postavili smo i ono koje se odnosi na univerzalnost moralnih vrednosti i normi, tj. da li su one uvek i na svim mestima jednako vredne i važeće? I jednom donete da li je opravdano njihovo menjanje i transformisanje? Autori Bosiljka i Jovan Đorđević (2009), su u svojoj knjizi *Savremeni problemi društveno-moralnog vaspitanja*, istakli da se nosećim vrednostima u društvu smatraju: jednakost, tolerancija, sloboda, ljudska prava, solidarnost, prosvetčenost i mir. Takođe navode da iako je pedagogija kao nauka doživela veoma značajne promene u pogledu ciljeva i vrednosnih orijentacija, da još uvek nisu razjašnjenje sve dileme u pogledu vrednosnih orijentacija i njihovoj ulozi u vaspitno-obrazovnom radu. Time otvaraju značajno pitanje kako organizovati društveno-moralno vaspitanje u društvu nesigurnih vrednosti.

Razmišljajući o tom problemu, ne možemo a da se ne zamislimo čija je odgovornost? Poznato je da se niko od nas ne rađa kao moralno biće, nego da to postajemo. Međutim, nema slaganja oko toga kako, na koji način i pod kojim uticajem, to

postajemo. Da li je najveći uticaj i značaj porodice, škole, vršnjaka, masovnih medija, savremene kulture, neformalnog obrazovanja? Da li se uopšte može bilo koji od ovih faktora izdvojiti kao nezavisan, najvažniji? Autori se slažu da je bitna saradnja i da je vrlo važan uticaj svih faktora, ni jedan se ne može isključiti niti zanemariti, niti jednom treba dati prednost i presudnu ulogu. Stoga u zajedničkom nastojanju za promovisanjem adekvatnih moralnih vrednosti i vaspitanje mladih u skladu sa njima, moraju se svi elementi uzeti u obzir. Njihove uloge trebaju da budu isprepletene i da se međusobno dopunjuju, jer bez zajedničkog rada i saradnje npr. porodice i škole, roditelja i vršnjaka, interneta i obrazovanja, ne možemo očekivati uspeh niti značajan napredak u nastojanju da mlade ljude usmerimo na poštovanje i uvažavanje društvenih vrednosti.

Prikazaćemo shvatanje psihologa Resta (Rest, J. 1986) kako bismo ukazali na dinamiku psihičkog procesa prilikom moralnog rasuđivanja pojedinca. Restova analiza pokazuje da su sledeće četiri »konstituente« ili *unutrašnja procesa* odgovorna za moralno delanje:

(1) *tumačenje situacije i identifikovanje moralnog problema* (u ovaj proces uključeni su empatija, stavljanje na tuđe mesto, sagledavanje posledica sopstvenog dela po dobrobit svih umešanih osoba);

(2) *iznalaženje rešenja šta treba da se uradi u određenoj situaciji na osnovu primene moralnih ideala i stvaranje plana akcije* (uključeni su moralno rasuđivanje, pojmovi pravde i pravičnosti i primena društveno-moralnih normi);

(3) *pravljenje izbora između moralnih i vanmoralnih vrednosti* kako bi se donela odluka šta će se stvarno uraditi u konkretnoj situaciji (uključeni su procesi donošenja odluka, modeli vrednosne integracije, odbrambeni mehanizmi);

(4) *sprovođenje u delo i ostvarivanje plana moralne akcije* (uključeni su »snaga ega« i procesi samoregulacije) (Rest, 1986, podvukla Stojiljković, 2002).

Moralno ponašanje je, dakle, rezultat opisanih unutrašnjih procesa i to *pod uslovom da su sve četiri konstituente dovoljno razvijene* i da harmonično deluju, naglašava Rest. Moralni razvoj shvata se kao napredovanje u svim ovim komponentama, odnosno kao razvoj ova četiri osnovna procesa. Manjkavost u bilo kojoj od ovih komponenti može dovesti do toga da se osoba ne ponaša moralno (*Ibidem*).

Kada pogledamo i analiziramo navedene faze jasno je da svaka od njih zavisi od pojedinca i prethodnog iskustva koje on ima i da u svakoj od njih može postupiti i u skladu sa moralnim načelima ali i suprotno od njih. Samo tumačenje situacije, a time i iznalaženje rešenja zahteva dovoljno razvijeno moralno rasuđivanje kako bi osoba mogla ispravno protumačiti situaciju. Naredna faza - izbor između moralnih i vanmoralnih vrednosti takođe zahteva visok stepen sposobnosti moralnog rasuđivanja, kao i prihvatanje odgovornosti sa donošenjem odluka, i na kraju, poslednja faza podrazumeva sprovođenje u delo donete odluke, što takođe zahteva usmeravanje ponašanje u skladu sa moralnim normama i načelima. Prilikom realizacije svake od ovih faza na pojedinca mogu da utiču različiti faktori kako bi on doneo moralnu ili vanmoralnu odluku. Faktori mogu biti različiti, od onih trenutnih: raspoloženje, prethodni događaji, shvatanje konteksta situacije, lične karakteristike, upornost, istrajnost, do onih koji su prisutni u životu pojedinca tokom dužeg vremenskog perioda. Dakle, i trenutne, kratkotrajne stvari mogu u velikoj meri da utiču na pojedinca i njegovu procenu određene situacije i načina delanja, a postavljamo pitanje šta je tek sa faktorima koji deluju i utiču na pojedinca tokom dugog vremenskog perioda?

Kada je reč o formiranju vrednosti individualnog života, porodica postavlja temelje, mada nije zanemarljiv ni uticaj vršnjaka i sredstava masovnih komunikacija. U pogledu usvajanja društveno poželjnih vrednosti, škola je agens socijalizacije koji direktno posreduje između društva i mladih obuhvaćenih školovanjem. Ovo, naravno, pod uslovom da su ciljevi društva dovoljno jasno određeni, kao i da školski kurikulum predviđa i omogućuje dosledan i sistematičan uticaj škole na vrednosti učenika (Joksimović, Maksić, 2006).

Na osnovu toga dolazimo do postavke da faktori kao što su porodica, škola, vršnjaci, društvena zajednica imaju presudan značaj za iskustvo i razvoj ličnosti a time i odluke i ponašanje pojedinaca. A ako uzmemo u obzir to koliko mladi danas provode pored interneta i televizije, ne možemo a da i taj faktor ne pridružimo i posmatramo ga kao jedan od najznačajnijih i najdominantnijih u ravoju i životu mladih. Tako da se postavlja pitanje koliko savremena medijska sredstva mogu uticati na pomenute faze u moralnom rasuđivanju i delanju pojedinca? Koliko sadržaji kojima su izloženi šalju poželjne poruke, prikazuju prave moralne vrednosti i usmeravaju ponašanje u pravcu društveno poželjnog i prihvatljivog?

Mnoga istraživanja koja su vršena sa ciljem ispitivanja sistema vrednosti mladih, moralnih vrednosti, vrednosnih orijentacija i sl. pokazala su da dolazi do izvesnih promena tokom poslednjih decenija u vrednosnom sistemu mladih. Promene do kojih je tokom vremena došlo, ogledaju se u povećanoj popularnosti utilitarnog i hedonističkog stila, kao i u manjoj sklonosti novijih generacija mladih ka altruističkom načinu života. To znači da kod mladih opada popularnost životnih stilova koji podrazumevaju zalaganje za opšte interese i dobrobit drugih, a raste afinitet za načine života koji govore o usmerenosti ka ličnoj dobrobiti (*Ibidem*). Do ovih promena neminovno dolazi usled dešavanja koje su zadesile naše društvo kao što su: ekonomska nestabilnost, neizvesnost, etnički sukobi, siromaštvo. Može se reći da mladi ne vide interes, dobit i značaj u tome da pomognu drugom, nego kao glavni cilj postavljaju sopstvenu dobrobit i lični interes. Obezbediti sebi budućnost, materijalnu stabilnost a time i kvalitetan život, tj. da hedonističke i utilitarističke vrednosne orijentacije dolaze na vrh vrednosne lestvice, pokazali su rezultati brojnih istraživanja (Joksimović, Maksić, 2003, Lazarević, Janjetović, 2003, Popadić, 1995, Mladenić, Knebl, 2000). Takva situacija može biti odraz odrastanja i života u materijalno nerazvijenoj zajednici, ali isto tako i odnosa čitavog društva prema materijalnim vrednostima.

Međutim, autorke Joksimović i Maksić (2006) smatraju da promene vrednosti do kojih je došlo tokom vremena i nisu toliko izražene koliko bi se to moglo očekivati. Što, smatraju one, govori o vrednostima kao relativno trajnim dispozicijama koje obezbeđuju integritet ličnosti i pružaju orijentacioni okvir za ponašanje. Time donekle možemo dati odgovor na pitanje postavljeno na početku ovog dela o univerzalnosti određenih vrednosti i zaključiti da „promene u našem društvenom i kulturnom kontekstu neminovno nameću redefinisane sistema vrednosti, prioriteta u aksiološkoj vertikali, narušavajući stabilnost i ranije uspostavljeni poredak među vrednostima“ (Gajić, Budić, Lungulov, 2011), ali i da neke od utemeljenih moralnih vrednosti i etičkih normi još uvek ostaju važne, duboko utemeljene i poštovane bez obzira na aktuelne promene.

Vrednosti su, dakle, rezultat društvenog života, generičkog su karaktera i ne može se govoriti o hijerarhiji vrednosti nezavisno od istorijskog trenutka i konkretnog društva. Ipak, iznad svih vrednosti je čovek sa svojom prirodom i stvaralačkim potencijalima. Zato je oslobođenje čoveka i razvijanje njegovih

stvaralačkih mogućnosti iznad svih vrednosti, kao što su istina, lepota, dobrota (Tomić, O. 2010).

4. Moralne vrednosti darovitih

Analizirajući fenomene razvoja moralnih vrednosti i etičkih normi u današnjem svetu, shvatamo koliko ta problematika dobija na svojoj složenosti baš iz razloga drugačijih, raznovrsnih uticaja, pojave različitih faktora koji utiču na opšti razvoj pojedinca i nemogućnosti pojedinaca se odupru ili razviju kritičku distancu prema svemu tome. To se posebno odnosi na trenutno najaktuelnije podsticaje u životima ljudi, kao što su televizija, internet, štampa, socijalne mreže, mobilni telefoni i sl. Izloženost raznovrsnim izvorima informacija, neprestani uticaj savremene medijske kulture, dovode do formiranja novih ideala, ideja i težnji, drugačijih vrednosti, većih potreba i dr. Ta problematika se dodatno usložnjava kada ove fenomene i njihove specifične uticaje uvedemo u kontekst darovitih. Darovitost sama po sebi predstavlja vrlo složen pedagoški i psihološki fenomen koji zbog svoje osobenosti postaje predmet proučavanja mnogih zasebnih disciplina kao što su didaktika darovitih, psihologija darovitih, pedagogija darovitih i dr.

Intenzivnija istraživanja su započeta još 1975. godine na prvoj Konferenciji u Velikoj Britaniji. Konferencija je bila posvećena darovitoj deci i svim problemima i izazovima koje to sa sobom nosi. Od tada počinje intenzivnije bavljenje ovim problemima, teorijsko razmatranje, empirijska istraživanja i proučavanja, kao i praktična rešenja u vaspitno-obrazovnom radu sa darovitom decom. Poseban akcenat stavljen je na definisanje društvenih potreba za darovitima i njihovim delima (Gallagher, u: Gibson & Chennels, 1976). Istaknuto je da se prilikom određivanja vrednosti koje određeno društvo proglašava za poželjne i koje očekuje od darovitih, mora jasno znati šta se želi u pogledu ciljeva, kao i koje sklonosti i sposobnosti se žele razvijati (Đorđević, Maksić, 2005).

Kada govorimo o darovitima, pored svih izazova koji se nameću kao što su: određenje darovitosti, identifikacija darovitih, vaspitno-obrazovni rad sa njima, postignuća darovitih i dr. posebno se ističe značaj podsticajne sredine i okruženja za razvoj individualnih potencijala. Podaci relevantnih istraživanja pokazuju da nisu svi daroviti automatski i uspešni. Dakle, same predispozicije i ne znače da će se one sigurno razviti. Iako većina darovitih učenika pokazuju izraziti uspeh, izvestan broj njih

ostvaruje prosečna školska postignuća. Ovaj uspeh, odnosno, neuspeh darovitih u odnosu na njihove intelektualne potencijale, objašnjava se uticajem neintelektualnih faktora: nepovoljni, ili veoma siromašni socio-kulturni uslovi porodice, nedovoljni podsticaji sredine, niska motivisanost i spremnost za rad, nerazvijenost motiva postignuća, pripadnost manjinskim, ili socijalno i kulturno marginalizovanim grupama (Tomić, 2010).

Možemo reći da je u čitavom procesu razvoja i sazrevanja, vrlo važna sredina i okruženje i koliko ona podsticajno i stimulirajuće deluje na razvoj svakog pojedinca i njegovih potencijala, a posebno je to važno kod darovitih, jer su njihove mogućnosti i sposobnosti još izraženije i time zahtevaju veće angažovanje i dodatne stimulanse koji će podsticajno delovati i omogućiti im da ispolje sav svoj potencijal. Shvatajući da danas, okruženje dece i mladih najviše čine sredstva masovih komunikacija, jasno je koliki je njihov uticaj i značaj u razvoju i formiranju ličnosti.

Kompleksna mreža socijalizacijskih agenasa dobija posredstvom medija novu dimenziju značenja za razvoj i odrastanje dece. Poznato je da porodica, škola, vršnjaci i drugi činioци određuju u značajnoj meri identitet, uloge i položaj mladih u društvu. Međutim, televizija i drugi oblici medijske kulture u prostoru socijalizacijskih uticaja, imaju sve veći značaj u oblikovanju svakodnevnog života ljudi. Utiču na način ponašanja, razmišljanja i formiranja predstava koje imamo o sebi i drugima (prema Đerić, Studen, 2006).

U takvoj situaciji se postavlja niz pitanja, šta je to što škola i porodica mogu da urade? Kolika je odgovornost na njima? Koliko mogu da doprinesu i utiču na razvoj darovitih, pored izuzetnog uticaja masovnih medija? Mnogi autori smatraju da je ključni aspekt pružanje podrške i vođenja u toku ranog detinjstva, kako kod kuće, u okviru porodice, tako i u predškolskim ustanovama. Kasnije se ti uticaji i podsticaji prenose na školu, kao najznačajniju vaspino-obrazovnu instituciju u razvoju pojedinca. Tokom školovanja, je veoma važno upotrebiti znanja o optimalnim sredinskim uslovima za učenje i podučavanje darovite dece i time im omogućiti u kojima mogu da ispolje i razviju kreativnost, originalnost i stvaralaštvo. Međutim, može se reći, da je rad sa darovitim u našoj sredini doživeo određeni pad u kvalitetu, što je uslovljeno čitavom situacijom u društvu, čime se utiče na celokupno vaspitanje i obrazovanje. Trebalo bi primeniti sva postojeća znanja o darovitim pojedincima i staviti ih u funkciju unapređenja rada i

omogućavanja ispoljavanja i korišćenja individualnih sposobnosti, talenata i kreativnosti.

Imajući u vidu da se budućnost jednog društva naslućuje preko vrednosnih opredeljenja mladih, a da su mladi pod uticajem vrednosnih opredeljenja u društvu, koje se na njih prenose putem porodice, medija, kulture i uže i šire sredine u kojoj žive, uočava se izraziti značaj i mogućnosti koje škole mogu da imaju na razvoj sistema vrednosti kod svih učenika. Uprkos reformama i promeni cilja vaspitanja, promene u školama se događaju tek nakon što su se dogodile promene u društvu (Tomić, O. 2010).

Omogućavanje uvida u načine formiranja vrednosti i vrednosnog sistema mladih, trebala bi da služi kao polazna osnova prilikom planiranja čitave obrazovne politike i time omogućiti postavljanje ciljeva vaspitanja i obrazovanja koji će odgovarati potrebama društva i zahtevima vremena i takođe doprinese njihovom ostvarenju i realizaciji.

5. Zaključak

Mnogi autori se slažu da su danas mediji najodgovorniji za sliku mladih o svetu, da je njihova uloga značajnija i od uloge porodice, škole i drugih institucija, da svojim sadržajima kreiraju svakodnevni život i utiču na oblikovanje gledišta, mišljenja, stavova i ponašanja. U takvoj situaciji, pitanje kojim treba da se bavimo jeste da li postoji neki način na koji možemo ublažiti uticaje medija? Odnosno kako osposobiti mlade da medijskim sadržajima pristupaju kritički, da razviju svoj stav i distancu prema informacijama koje čuju i vide, jer su one neretko ideološki obojene i nose određene poruke, koje ako se kritički ne prihvate mogu da izazovu različite oblike ponašanja koje nije u skladu sa moralnim i etičkim načelima društva. Kao odgovor, nameće se adekvatno medijsko obrazovanje, medijska pismenost i edukacija koja ima za cilj da osposobi pojedince da prepoznaju takve nepoželjne uticaje i odupru im se. Ukoliko uspemo da razvijemo taj nivo svesnosti o potrebi razumevanja i procene sadržaja, možemo očekivati da će svako uspeti da promeni stavove za koje može verovati da su njegovi lični, ali su uglavnom nesvesno nametnuti putem medija. Na ovu problematiku posebno treba obratiti pažnju kada su u pitanju daroviti. Njihovi potencijali se razvijaju u skladu sa podsticajnom sredinom koja ih okružuje, stoga trebamo biti posebno kritični kada su u pitanju medijski sadržaji kojima su

izloženi daroviti pojedinci i adekvatno proceniti kako i u kojoj meri oni mogu uticati na formiranje njihovih moralnih vrednosti.

Rezultati mnogih istraživanja su pokazali da su današnje generacije računarski i tehnološki pismene, da sa lakoćom rukuju računarima, upotrebljavaju tehnologiju i koriste je u svakodnevnom životu, ali da nisu i informaciono pismene. Adekvatna upotreba računara i interneta ne znači automatski i razumevanje sadržaja, poruka, procenu kvaliteta informacija, shvatanja značenja, svesnosti o opasnostima i mogućnostima manipulacije. Takođe, ne postoji ni razvijena svest o pravnim i etičkim dimenzijama korišćenja interneta, jer danas već imamo potrebu da govorimo o poštovanju net etike. Stoga je posebno važno pažnju u porodici i školi usmeriti na razvoj informacione pismenosti i medijske edukacije u smeru razvijanja kritičkog stava mladih prema sadržajima kojima su izloženi i proceni kvaliteta tih sadržaja.

6. Literatura:

- Aćimović, D. (2009): *Masovni mediji kao javni komunikatori u dobu znanja*, dostupno na: http://www.famns.edu.rs/skup2/radovi_pdf/acimovic.pdf
- Đerić, I., Studen, R. (2006): Stereotipi u medijima i medijsko opismenjavanje mladih, *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, br. 2, 456– 471, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja
- Đorđević, B. i J. (2009): *Savremeni problemi društveno-moralnog vaspitanja*, Novi sad: Savez pedagoških društava Vojvodine, Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“
- Đorđević, B. Maksić, S. (2005): Podsticanje talenata i kreativnosti mladih – izazov savremenom svetu, *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, br. 1, 125 – 147, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja
- Gajić, O., Budić, S., Lungulov, B. (2011): Personalne i sociodemografske karakteristike kao korelati vrednosnih orijentacija i interesovanja studenata u Vojvodini, *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, br. 1, 139 – 159, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja
- Joksimović, S., Maksić, S. (2006): Vrednosne orijentacije adolescenata: usmerenost prema sopstvenoj dobrobiti i dobrobiti drugih, *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, br. 2, 415 – 429, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja
- Kunczik M., Zipfel A. (2006): *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju*, Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert

- Rotigel, J. V. (2003). Understanding the Young Gifted Child: Guidelines for Parents, Families, and Educators. *Early Childhood Education Journal*, 30, št. 4, str. 209–214.
- Schroth, S. T., Helfer, J. A. (2009). Practitioners' Conceptions of Academic Talent and Giftedness: Essential Factors in Deciding Classroom and School Composition. *Journal of Advances Academic*, 20, št. 3, str. 384–403.
- Stojiljković, S. (2002): Ka holističkom proučavanju moralnosti, *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, br. 34, str. 49 – 61, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja
- Tomić, O. (2010): *Uticaj sredinskih činilaca na kreiranje strategije podsticanja razvoja darovitosti kod učenika*, Doktorska disertacija odbranjena na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, mentor: prof. dr Olivera Gajić, 2010.

AN INFLUENCE OF MASS MEDIA ON MORAL VALUES OF THE GIFTED

Abstract: The authors of the paper deal with issues of moral values of the gifted and their formation and development under the influence of different amenities that are exposed to by means of mass communication. In the contemporary world of the knowledge, technology and science expansion, people are exposed to large amounts of new information, new knowledge, different directions and views on life, culture, art, education ... There are offered numerous perspectives, new paradigms, and different values, and it becomes a big challenge to create a critical attitude and responsibly approach and find oneself in the contemporariness, which everybody faces with.

Moral values are the focus of consideration of many speculators for centuries. However, they become more imperative in the world where all the other values have precedence and priority. Exposure to a variety of amenities, which are offered through the Internet, film, and press, result in the creation of one's own view of the world and formation of different moral values. Therefore, it is necessary to focus attention on studying and examining the problems of contemporary media culture and its influence on moral views and values.

Giftedness is a particularly important area of studies and consideration, since it has significant specificities in the educational activities, and it is necessary to point out to all the excellences implied by it. It opens a series of questions seeking answers in the researches, such as: What it means for the gifted to live morally; what is the meaning of such life; how does contemporary culture affect the formation of morality in the gifted, and many other questions. The paper exposes contemporary concepts, results of the researches, and theoretical assumptions of different authors on the significant impact of mass media on the formation of moral values and attitudes of the youth. Being faced with completely new culture which forms and directs the activities, values, behaviour and the life itself, it is necessary to focus attention and the research capacities towards understanding of these issues.

Key words: contemporary culture, mass media, moral values, gifted.